

Naturstyrelsen, Kronjylland
Vasevej 7
8920 Randers NV
Att.: Jesper Stenild, ild@nst.dk

Udvikling, Miljø og Teknik
Miljø Natur og Landbrug
Laksetorvet
8900 Randers C

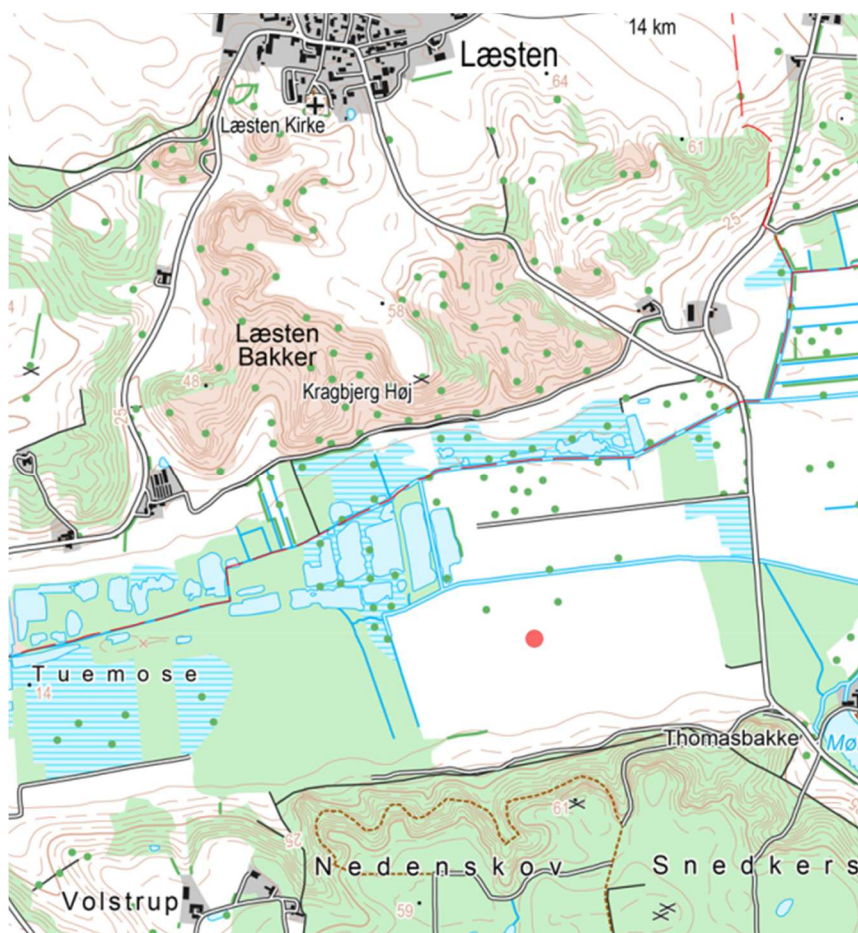
Telefon +45 8915 1515
Direkte +45 8915 1699

Pia.Boisen.Hansen@Randers.dk
www.randers.dk

20-05-2021 / 01.05.08-P25-18-20

Dispensation til genopretning af hydrologi i eng

De får hermed dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til genopretning af hydrologi mm på Skovfogedengen matr. 1a Fussingø Hdg. Ålum, beliggende mellem Læsten og Fussingø vest for Randers. Dispensationen er meddelt i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2.

Figur 1. Placering af det ansøgte.

Dispensation

Det er Randers Kommunes vurdering, at projektet, som er en del af Life-projektet "Højmoser i Danmark", vil give en forbedring af naturkvaliteten i området. Naturen i Skovfogedengen i dag er stadig negativt påvirket af tidligere tiders dræn, grøftning og opdyrkning og projektets formål er at lukke dræn og grøfter. En Lukning af dræn og grøfter i området vil fremme udviklingen af engen og være naturforbedrende.

Randers Kommune meddeler på den baggrund dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til det ansøgte. Det forudsættes, at det ansøgte udføres som beskrevet i ansøgningsmaterialet og at nedenstående vilkår overholdes

Vilkår for afgørelsen

Det er en betingelse for dispensationen at følgende vilkår overholdes:

- *At der foretages en arkæologisk overvågning af de påtænkte anlægsarbejder i det areal, som projektet dækker.*
- *Kørsel skal ske uden at påvirke de beskyttede arealer væsentligt. Evt. skal der udlægges køreplader*
- *De beskyttede arealer skal påvirkes mindst muligt også på de steder hvor der sker tekniske ændringer*
- *At det nordlige af de angivne skrab som minimum placeres 15 m syd for det angiven, så det ikke påvirker eksisterende kortlagt rigkær.*
- *At evt. opstuvende vand i skrabene skal kunne dræne naturligt væk fra området. Hvis der på sigt opstår stillestående stagnerende vand, skal der etableres mindre grøblerender for at afhjælpe dette.*

Ansøgers oplysninger

Dispensationen er givet på grundlag af oplysningerne i ansøgning af 19. juni 2020 samt efterfølgende samtaler, korrespondancer og fælles besigtigelse. Der blev den 21. april 2020 givet dispensation til forbedring af hydrologi i Tuemoseskoven vest for Skovfogedengen. Nærværende dispensation skal ses i sammenhæng med denne.

Fra Naturstyrelsens ansøgning:

Naturstyrelsen Kronjylland ønsker at genskabe den naturlige hydrologi på 25,5 ha af engene mellem Tuemosen og Vasevej. Indsatsen er en del af det EU medfinansierede LIFE projekt (LIFE Raised Bogs in Denmark) som Naturstyrelsen og Randers kommune gennemfører i fællesskab. Engene har i siden ca. 1850 været afvandet og brugt til afgræsning eller opdyrkning. Den østligste halvdel formentlig lidt mere intensivt, da terrænet her ligger knap ½ meter lavere end den vestligste halvdel. Afvandingen er i starten sket ved grøftning, men op gennem 1900-tallet er grøfterne blevet erstattet af tegldræn.

Arealet er et fladt engareal, fra vest til øst er faldet ca. 1,2 m. Fra syd til nord er falder mellem 0,5 til 0,75 m.

Der er allerede nu opstået en rigkærsvegetation på dele af arealet, med en mere naturlig hydrologi, vil denne få det bedre og kunne brede sig.

På lang sigt er det tanken at vandstanden igen får en rolle som en dynamisk og artsfordelende

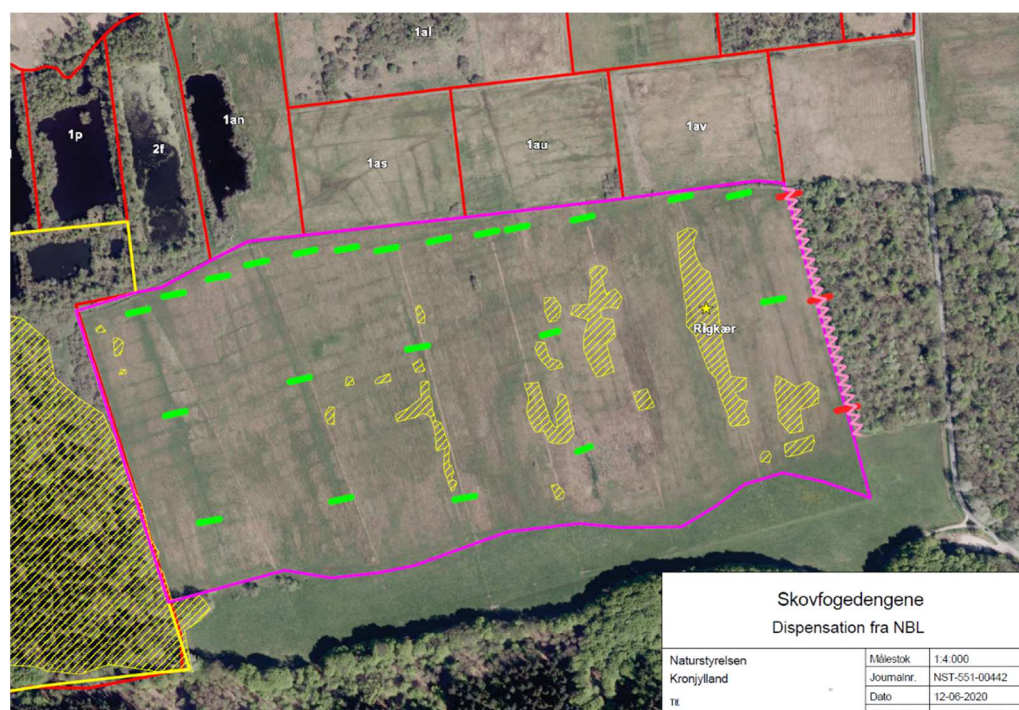
faktor på arealet. Således at den genskabte hydrologi starter en succession hen mod vådere naturtyper, kulminerende med lav- eller højmoser. Arealet forventes at en fremtidig græsningsdrift i en eller anden form, hvor det nedbørsforholdene det enkelte år der vil styre hvilke dele der bliver afgræsset.

Projektet lægger sig meget tæt op af det der er forslået i den forundersøgelse til et lavbundsprojekt, som Atkins foretog for Randers kommune i 2017; "Teknisk forundersøgelse lavbundsprojekt Bjerregravmosen".

De dræn og grøfter der er på arealet vil blive blokeret. I den forbindelse vil de blive sikret, at dette ikke sker på de arealer, hvor der er registreret rigkær.

Drænene afbrydes ved at grave ned til drænet og knuse rørstykker á 2-3 m længde. Der påsættes en tæt slutprop på drænderne inden den opgravede jord genfyldes i det gravede hul. De påtænkte opgravninger er vist med grønt på bilag B (se herunder).

På højdemodellen kan man se at jorden omkring drænene har sat sig på meget at der er dannet render. For at disse ikke skal have en afvande funktion, vil der i forbindelse med at hullerne fra de opgravede dræn opfyldes, blive lagt yderligere materiale på så renderne bliver lukket på de nederste ca. 10 meter mod den nordlige skelgrøft. Dette med materiale fra det bagved liggende areal. Der fyldes med en vis overhøjde for at kompensere for evt. sætninger i jorden. I hele fasen sikres det at der ikke arbejdes i de områder hvor der er registreret rigkær.

Figur 2. Området, hvor kortlagt rigkær er angivet med gule skraveringer. Med grønt er angivet hvor der ansøges om at dræn knuses og blokeres. Med lyserødt er angivet blokering og senere tilkastning. Fra ansøgningsmaterialet.

Grøft mod øst

Helt mod øst i projektområdet ligger der en dybere grøft der adskiller engene fra et mindre moseområde. Planen er at denne grøft lukkes i to omgange: Først blokering med tre

dæmninger, vist med rødt på bilag B. Efter et 1-2 år vurderes effekten, og hvis den ikke er tilstrækkelig ønsker vi at have mulighed for at kaste hele grøften til på det stykke der er vist med lyserød zigzag signatur.

I begge tilfælde vil lukningen ikke kun påvirke engene i projektområdet, men også §3 arealet (mose) øst for grøften. Også her mener vi at genskabelse af den naturlige hydrologi, vil være til gavn for dynamikken i mosen, hvor der tidligere har været gravet tørv.

Grøft mod vest

I forbindelse med LIFE projektet skal grøften vest for arealet, ind mod Tuemosen blokeres. Der er der tidligere givet tilladelse til at materialet til at gøre det kunne tages fra grøftens vestlige brink. Efterfølgende er der dog konstateret en større bestand af Liden Steffensurt umiddelbart vest for grøften. Derfor søges der nu tilladelse til at dette materiale vil kunne tages på engarealerne øst for grøften. Dette vil ske ved at der ud for hver dæmning der skal etableres skræbes 15 cm jord af på et område der maksimalt er 10x10 m.

Figur 3. Placering af de ansøgte 5 skræb.

Næringsstoffer

Vandoplandet til arealet er de skovarealer der ligger syd for området, så der tilføres ikke næringsstoffer fra landbrugsdyrkning til arealet.

Arkæologisk overvågning

Inden projektet sættes i værk vil vi kontakte Østjyllands Museum og bede om en udtalelse, og eventuelt aftale en overvågning mens arbejdet pågår.

Naturstyrelsen har hørt Museum Østjylland i forhold til projektet, og de anbefaler arkæologisk overvågning i forbindelse anlægsarbejdet (lukning af grøfter).

Eng og mose omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3

Vi har af flere omgange og senest den 12. august 2020 besigtiget området, og på baggrund af disse samt gennemgang af luftfotos endeligt udpeget dele af arealerne i projektområdet som hhv. eng og mose hvilket betyder, at arealerne er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 (se indsatte kort). Naturtilstanden må dermed ikke ændres uden særlig tilladelse.

Det skal understreges, at kortet kun viser § 3 registrerede områder på de ovenfor nævnte arealer. Det betyder, at der andre steder på ejendommen kan være områder, der er beskyttede, selv om områderne ikke fremgår af kortet. Det er naturtilstanden på arealet, der afgør, om der er tale om et beskyttet naturområde.

Hele området er beliggende i Natura 200-området nr. 30 Lovns Bredning mm.

Det er altid lodsejerens ansvar, at der ikke sker indgreb i beskyttede områder.

Figur 4. Områder beskyttet af naturbeskyttelseslovens §3.

Figur 5. Luftfoto fra 1954 over området. Her ses grøfter og dræn tydeligt. I den østlige del af sildebensdrænen.

Skovfogedengen eng (m641-14-en) blokeringen af dræn og udlægning af mindre skrab

Engen er en fugtig afgræsningseng med mindre partier af kortlagt rigkær (7230). Engen er tidligere blevet kraftigt drænet med bl.a. sildebensdrænen og omlagt jævnlige i perioden op til 1990. Tidligere undersøgelser har vist, at engene i denne del af ådalen har sat sig op til 90 cm. Forekomsterne af rigkær har udviklet sig langs flere af de nord-sydgående større grøfter (se figur 2), da drænen og grøfterne ikke længere vedligeholdes. Nogle områder af engen mod vest er delvist forsumpet og i perioder er der større vandoverflader.

Ved basismonitoringen af engen i august 2020 blev der af Miljøstyrelsen lavet 11 overvågningspunkter fordelt ud på engen. Store dele af engen domineres af lysesiv, mosebunke men også partier med dominans af fløjlsgræs, krybhvene og manna-sødgræs. I de mere udviklede dele med rigkær blev der bl.a. fundet stjernestar, sumpkællingetand, spids spydmos, glanskapslet siv, maj-gøgeurt, toradet star, næb-star, kær-dueurt, almindelig star, mangeblomstret frytle, engkrase, harestar, blågrøn star, femhannet pil, sump-forglemmigej og almindelig brunnelle.

Engen er i en positiv udvikling bl.a. fordi vedligeholdelsen af drænen og grøfterne er ophørt og grundvandsstanden er stigende.

De ansøgte blokeringer af drænen vil gøre engen fugtigere end i dag. Dette vil betyde en højere grundvandsstand og mulighed for yderligere udvikling af rigkær i området. Andre områder, hvor vandet har svært ved at løbe af vil forsumpe mere end i dag og der vil forekomme længere periode med vand over terrænet. Det kan få betydning for muligheden for afgræsningen af engen i nogle perioder er vanskelig, og det må forventes at der kan udvikles områder med

dominans f.eks. pil, dunhammer og tagrør. Engen afgræsses sammen med tørrer, højere liggende arealer hvilket betyder at sandsynlighed for at engene fremover kan afgræsses er større end uden disse.

De eksisterende kortlagt rigkær (7230) findes i dag hvor det næringsfattige grundvand strømmer frem tæt ved terræn. Ved at blokere dræn vil grundvandsstanden stige og det er kommunes vurdering at det vil resultere i muligheden for udvidelse og udvikling af eksisterende rigkær samt etablering af nye forekomster.

Skrab i eng

Der er ansøgt om 5 skrab i en dybde på maks. 15 cm i områder af 10 X 10 m i området nær den vestgående skelgrøft, dvs. i alt 50 m² skrab. Det afskrabede materiale skal bruges til at fylde i skelgrøften vest for engen, hvilket der tidligere er dispenseret til.

Da det ansøgte nordligste skrab er beliggende tæt på eksisterende kortlagt rigkær, sættes der vilkår om at det skal placeres mindst 15 m syd herfor, for at undgå at eksisterende rigkær påvirkes.

Der er kun lidt fald i området, derfor bør skrabene ikke laves dybere end 15 cm. Skulle der opstå forsumpning i skrabene, sættes som vilkår, at der i givet fald skal laves en lille grøblerender for at lede vandet af skrabene.

Stykket nærmest skelgrøften er i dag meget vandlidende. Ved besigtigelsen den 13. januar 2019 blev der i området nærmest grøften bl.a. fundet: fløjlsgræs, kryb-hvene, mælkebøtte, bidende ranunkel, lysesiv, kær-tidsel, rørgræs og manna-sødgræs i de fugtigste områder.

Det er kommunes vurdering at skrabene vil give mulighed for genkolonisering af engvegetation og muligvis rigkær, hvis de hydrologiske og næringsmæssige forhold viser sig at være gavnlige.

Samlet set vurderer kommune at det det ansøgte er naturforbedrende.

Mose øst for grøft (m640-22-mo)

Mosen der ligger øst for engen er en askemose kortlagt som habitatnaturtype elle-askeskov (91E0). Grøften blokeres med 3 dæmninger. Grøften er 2-3 m bred og meget dybt nedskåret (mere end 1,2 m)

Ved besigtigelsen af mosen den 15. juni 2020 blev der fundet tagrør, gråpil, art af Ribes, bittersød natskygge, gedeblad og art af birk.

Af historiske kort ses at hele området øst for grøften har været mose og at der tidligere er gravet tørv her. Den sydlige af området er domineret af gamle hassel-buske og for tør til at være omfattet af neskyttelsen. Da der er et fald på ca. 40 cm ned mod Fussing Nye Bæk vil vandet stadig kunne løbe ud af mose når grøften bliver blokeret.

Det er kommunes vurdering at blokeringen af grøften vil være naturforbedrende i og med at hydrologien bliver restaureret. Den naturligt forekommende vådbundsvegetation vil kunne

udvikle sig i området og blive udbredt til den sydlige del af området, hvorved mosen forventes udvidet.

Samlet set vurderer kommune at det det ansøgte er naturforbedrende.

Fredning

Mosen øst for engen og Tuemoseskoven vest for engen er omfattet Fussingø-Fredningen fra 1956. Ifølge fredningen skal disse to afdelinger (hhv. 71 og 72) "henligge urørt uden afvanding, hugst, plantning eller såning." Det ansøgte er efter kommunes vurdering i tråd med målet med fredningen, hvorfor det er kommunes vurdering at det ansøgte heller ikke kræver en dispensation fra fredningen.

EF-habitatdirektivet – væsentlighedsvurdering

I henhold til §§ 6, og 10 i bekendtgørelse om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter (habitatbekendtgørelsen) skal kommunen i forbindelse med administrationen af naturbeskyttelsesloven foretage en vurdering af, om det ansøgte kan:

- påvirke et Natura 2000-område væsentligt,
- beskadige yngle- eller rasteområder for dyrearter, der er optaget på EF-habitatdirektivets bilag IV eller
- beskadige plante og dyrearter, der er optaget på EF-habitatdirektivets bilag IV.

Natura 2000-områder

Det ansøgte er beliggende i Natura 2000-området nr. 30 Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk.

I det ansøgte område eller tæt på er der kortlagt følgende habitatnaturtyper som findes på udpegningsgrundlagte for området: Riggær (7230) skovbevokset tørvemose (91D0) og elle-askeskov (91E0), bøg på muld (9130) og bøg på mor (9110). Derudover findes der i området odder (1355) som ligeledes er på udpegningsgrundlaget.

Riggær (7230)

Der er kortlagt mindre forekomster af riggær i engen. Det er kommunes vurdering at blokeringen af grøften generelt vil forbedre hydrologien i området og være til gavn for udviklingen af riggær i de del af området, hvor det ikke bliver for forsumpet. Det er ligeledes kommunens vurdering at de 5 skrab i engen vil kunne give grundlag for etablering af nye forekomster af riggær.

Skovbevokset tørvemose (91D0)

Der er kortlagt skovbevokset tørvemose vest og delvist nord for engen. Da det ansøgte har til formål at genoprette hydrologien i engen, vil det være til gavn for udviklingen af naturtypen mod højmose.

Elle-askeskov (91E0)

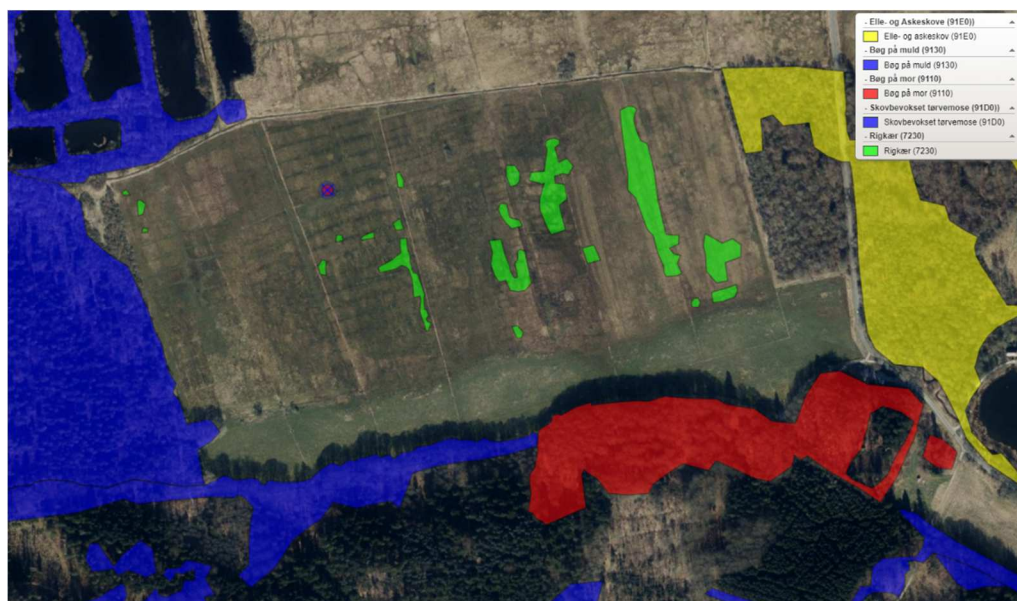
Mosen der ligger øst for engen er kortlagt som elle-askemose. Grøften mellem disse blokeres med 3 dæmninger. Grøften er bred og meget dybt nedskåret (mere end 1,2 m). Som beskrevet ovenfor er det kommunes vurdering at blokeringen af grøften vil være naturforbedrende i og med at hydrologien bliver restaureret, og det kan være med til at give en positiv udvikling for habitatnaturtypen.

Bøg på Muld (9130)

Det ansøgte er beliggende ca. 60 m nord for den kortlagte habitatnaturtype bøg på muld og 2 m lavere i terræn. Både pga. afstanden og terrænet er det kommunes vurdering at det ikke vil påvirke denne.

Bøg på mor (9110)

Det ansøgte er beliggende ca. 60 m nord for den kortlagte habitatnaturtypen og 2 m lavere i terræn. Både pga. afstanden og terrænet er det kommunes vurdering at det ikke vil påvirke denne.

Figur 6. Kortlagt habitatnatur i området.

Dyre- eller plantearter optaget på habitatdirektivets bilag IV

I habitatdirektivets bilag IV er der opført en række dyre- og plantearter, som skal ydes streng beskyttelse overalt i deres naturlige udbredelsesområde, også uden for de udpegede Natura 2000-områder. For dyrearternes vedkommende indebærer dette, at yngle- og rasteområder ikke må beskadiges eller ødelægges.

Der er ikke kortlagt bilag-IV plantearter i Randers Kommune, og det vurderes at være usandsynligt, at de kan forekomme inden for det ansøgte område.

Det ansøgte vil berøre området i Skovfogedengen, der efter Randers Kommunes kendskab og søgning i miljøportalen kan være yngle- eller rasteområde for følgende bilag IV-dyrearter:

- Arter af flagermus
- Odder
- Stor vandsalamander
- Spidssnudet frø

Flagermus yngler og raster hule træer i området. Det ansøgte forventes ikke at påvirke artens yngle- og rasteområde negativt.

Odderen forekommer udbredt i området. Det ansøgte forventes ikke at påvirke artens yngle- og rasteområde negativt.

Spidssnudet frø er findes i området og yngler i vandhuller og er udenfor yngletiden afhængig af at der er fugtige naturområder nær vandhuller. Det ansøgte forventes ikke at påvirke artens yngle- og rasteområde negativt.

Stor Vandsalamander yngler og raster i rene vandhuller og har særligt gavn af lysåbne vandhuller. Uden for yngletiden er den afhængig af skov eller krat indenfor ca. 100 meter fra vandhullet. Det ansøgte forventes ikke at påvirke artens yngle- og rasteområde negativt.

Grøn kølle guldsmed. Den voksne guldsmed opholder sig hovedsageligt tæt på Gudenåen, men er også fundet en enkelt gang i 2008 syd for området ved vandmølle ved Fussingø. Arten er kendt som ynglende ved Gudenåen, men den kan dog træffes langs med vådområder og vandløb langt fra hovedvandløbet. Larverne er flerårige og lever i vandløbsbunden nedgravet i sand eller grus. Det ansøgte forventes ikke at påvirke artens yngle- og rasteområde negativt.

Stor kærguldsmed er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, da der findes et ikke verificeret fund af arten fra 1994. I forbindelse med genopretningsprojektet er den eftersøgt i 2016, dog uden held. Det er dog ikke usandsynligt at den kan være i området. Det ansøgte forventes ikke at påvirke artens yngle- og rasteområde negativt.

Samlet vurdering

På baggrund af karakteren af det ansøgte vurderes det ansøgte at have en positiv effekt på de arter eller naturtyper, som Natura 2000-området er udpeget for at beskytte. Samlet set er det kommunens vurdering, at projektet vil betyde at man bevæger sig i retning af opfyldelse af Natura 2000-planen for habitatområdet.

Andre tilladelser

Der skal foreligge en godkendt screening af projektet fra Miljøstyrelsen inden udførelse. Der skal desuden opnås tilladelse fra vandløbsloven.

Klagevejledning

Denne afgørelse kan påklages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet jf. naturbeskyttelseslovens § 86 (og se endvidere § 78 og § 87).

Hvem kan klage?

- ansøgeren,
- ejeren af ejendommen,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalfond oprettet efter lov om nationalparker
- lokale foreninger og organisationer, som har væsentlig interesse i afgørelsen, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som har beskyttelse af natur og miljø eller rekreative interesser som formål.

Hvordan klager jeg?

Du klager via Klageportalen, som du finder på [www. eller på](http://www.eller.på) www.borger.dk og www.virk.dk, søg efter "klageportalen". Du skal logge på med NEM-ID.

Klagen sendes automatisk gennem Klageportalen først til Randers Kommune. Hvis Randers Kommune fastholder afgørelsen, sender Randers Kommune klagen videre til klagenævnet via klageportalen. Du får besked om videresendelsen.

Klagefristen udløber 4 uger efter, at denne afgørelse er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen er indgivet, når den er tilgængelig for Randers Kommune i Klageportalen.

Når du klager, skal betales et gebyr på kr. 900 for private. Virksomheder og organisationer skal betale et gebyr på 1.800 kr. Du betaler gebyret med betalingskort på Klageportalen. Gebyret tilbagebetales hvis du får medhold i klagen.

Du kan læse mere om klagens behandling på Miljø- og Fødevarerklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk

Kan jeg blive fritaget for brug af Klageportalen?

Miljø- og Fødevarerklagenævnet afviser klagen, hvis den sendes uden om klageportalen. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning herom til Randers Kommune via e-mail natur@randers.dk eller med almindelig post til Randers Kommune, Teknik og Miljø, Laksetorvet, 8900 Randers C, att. Natur. Randers Kommune videresender anmodningen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet, som beslutter, om du kan blive fritaget.

Må tilladelse udnyttes, hvis jeg klager?

En rettidig klage har opsættende virkning, medmindre Miljø- og Fødevarerklagenævnet bestemmer andet. Det betyder, at tilladelse eller godkendelse ikke må udnyttes, førend klagefristen udløbet, eller, hvis der er klaget over afgørelsen, før Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse foreligger.

Hvis du vil indbringe afgørelsen for domstolene, skal det ske inden 6 måneder fra modtagelsen af dette brev jf. naturbeskyttelseslovens § 88.

Hvis dispensationen ikke udnyttes inden 3 år, bortfalder den.

Med venlig hilsen

Pia Boisen Hansen
Biolog

Lovgrundlag

Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse, nr. 240 af 13. marts 2019 (naturbeskyttelsesloven).

Bekendtgørelse om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, nr. 1595 af 6. december 2018 (habitatbekendtgørelsen).

Dine persondata

I forbindelse med denne skrivelse har Randers Kommune registreret oplysninger om dig – få mere at vide via linket: [Randers Kommunes behandling af dine persondata](#).

Data

Data fra [Naturbasen](#) er benyttet i henhold til licens A34/2016.

Kopi til:

Miljøstyrelsen, e-mail: mst@mst.dk

Friluftsrådet, e-mail: oestjylland@friluftsradet.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Randers, e-mail: dnranders-sager@dn.dk

Dansk Ornitologisk Forening, København, e-mail: natur@dof.dk

DOF-Randers, e-mail: Randers@dof.dk

Dansk Botanisk Forening, Jyllandskredsen,

e-mail: dbf.oestjylland@gmail.com

Entomologisk fagudvalg (EFU): def@entoweb.dk

Museum Østjylland, e-mail: mail@museumoj.dk